

SZÖVEG –
SZILÁGYI DIÁNA

KÉP –
PÁCZAI TAMÁS

A te kis apró mozgalmad óriási változások elindítója lehet

Az ökológiai válság évről évre mélyül, ám még mindig reális az esély egy alapvetően békés zöld fordulatra. Ez azonban elképzelhetetlen mélyreható kulturális változások nélkül, amihez pedig kulcsfontosságú a helyi közösségek újrafelfedezése. Takács-Sánta András humánökológussal, az ELTE docensével beszélgettünk.

Takács-Sánta András (1974) egyetemi docens, az ELTE Humánökológia mesterszakának igazgatója, a Kisközösségi Program szakmai vezetője. Mintegy 25 éve tanítja és kutatja az ember környezetátalakító tevékenységéből fakadó problémákat, és főként a kiütethezőségeket az ökológiai válságból.

- ◆ **– Biológusból lettél humánökológus. Miért kezdett el érdekelni az ember környezetátalakító tevékenysége és az ebből visszaható környezeti problémák társadalmi következményei?**
 - Kisgyerekkoromtól nagyon szeretem az állatokat, így először az érintett meg nagyon, amikor tudomást szereztem arról, hogy milyen gyors ütemben pusztítjuk az élővilágot. Ez valamikor középiskola elején lehetett, a rendszerváltás időszakában, amikor a környezet- és természetvédelem elég hangsúlyos téma volt, számtalan kiadvány jelent meg, a médiában is sokat lehetett ilyesmiről olvasni, hallani akkoriban. Ezáltal az is világossá vált számomra, hogy nemcsak más élőlények vannak veszélyben, hanem mi, emberek is, a mi életünk minősége. Olyan egyetemi szakok, mint például humánökológia vagy környezettudomány, akkoriban még nem léteztek. Így

az ELTE biológus szakára mentem, mert ott legalább ökológiát lehetett tanulni – még ha ez a terület akkortájt nem is helyezte az embert vizsgálódásai középpontjába. Ám amint fölvettem a doktori iskolába, onnantól már csak humánökológiával foglalkoztam: azzal az új tudományterülettel, amely bolygónk emberi átalakításával foglalkozik. Ezt kezdtem tanítani az egyetemen, majd egy idő után már annak falain kívül is: tizenkét éve tartok humánökológia-tanfolyamot mindenkinek, aki szeretne többet megtudni az ökológiai válságról és a kiút lehetőségekről.

– Ma is a biológiai sokszínűség csökkenését látod a legnagyobb ökológiai problémának?

– A globális éghajlatváltozás mellett ez a legsúlyosabb probléma, már csak azért is, mert ezek azok a környezeti gondok, amelyekkel nem igazán tudtunk eddig mit kezdeni – ellentétben például az ózonsztrépa elvékonyodásával. A klímaváltozás témájával csak később kezdtem komolyabban foglalkozni: az IPCC (az ENSZ Éghajlatváltozási Kormányközi Testülete) 2001-es jelentése annyira megdöbbentett, hogy egy részét lefordítottam magyarra, és ez lett a vezető anyaga az általam szerkesztett *Éghajlatváltozás a világban és Magyarországon* című kötetnek.

– Ha már a fordítást említed, pár hete tudományos fórumon meglepődve hallottam a „fenntartható fejlődés” kifejezést, ami paradoxnak hatott, hisz ma már tudott, a környezeti problémák gyökere épp az, hogy amit csinálunk, az nem fenntartható. Ezt a kifejezést használja még a szakirodalom?

– Használja, de érezhetően kezd kikopni. A fő probléma ezzel a kifejezéssel, hogy kiüresedett: túl sok mindent lehet alatta érteni. Olyannyira, hogy néha csupán fenntartható gazdasági növekedést jelent, azaz megfosztják minden ökológiai jelentéstartalmától. De megjelentek helyette új divatkifejezések, mint a „zöldgazdaság” vagy a „körkörös gazdaság”. A probléma mindegyikkel ugyanaz: nem mondják ki egyértelműen, hogy korlátaink vannak, hogy határokat kell húzni, a növekedést le kell állítani, mert a termelés-fogyasztás vég nélküli bővítése ökológiai katasztrófához vezet.

– Ennek ellenére mégsem tudunk a GDP-től, mint a jólét szinte kizárólagos mérőszámától eltekinteni...

– Lassan ez is változik, sok helyen a világban léteznek törekvések arra, hogyan haladhatjuk meg az indokolatlanul fetisizált GDP-t. Ha azt hisszük, hogy a társadalom jóléte, az emberek boldogsága nem múlik máson, mint hogy mennyi árut és szolgáltatást vásárolunk, az nyilvánvaló tévedés. Természetesen függ a jólétünk a gazdaság által előállított anyagi javaktól is, ám a kutatások alapján igen alacsonyan van az a fogyasztási szint, ami fölött már sokkal inkább más tényezőknél múlik az elégedettségünk az étellel: többek között az emberi kapcsolataink minőségén, az értelmes elfoglaltságokkal eltöltött időn, hogy egészséges környezetben élünk-e, illetve hogy milyen a kapcsolatunk más élőlényekkel

vagy a transzcendenssel. Itthon az emberek többsége az alapvető létszükségletekből nem szenved hiányt, így már nem sokat ad hozzá a jólléthez egy nagyobb ház, egy újabb autó vagy egy távolabbi nyaralás. A GDP alternatívái közül a legismertebb talán a Happy Planet Index (Boldog Bolygó Mutató), ami egy összetettebb mérőszám: kiszámításakor az ökológiai lábnyomot, az egészséget és a boldogságot veszik figyelembe.

– Minden más téren is nagyon lassú a változás, beszélgetünk az ökológiai válságról, kezd bekerülni a köztudatba a téma – de van-e ennyi időnk? A klímaváltozásnak már érzékelhető jelei vannak, tömeges fajkihalás közepén vagyunk.

– Azt nyilván nem tudjuk, hogy pontosan mennyi időnk van. A múlt század hatvanas-hetvenes éveiben döbbenünk rá, hogy mit művelünk a bolygónkkal. Fél évszázad telt el azóta, sok korrekció, kisebb irányváltások történtek ezalatt, de nagyjából ugyanarra megyünk, mint ötven éve, ugyanazok a fő értékeink és az alapvető meggyőződéseink, a nagy kulturális változás és az ebből következő ökológiai fordulat egyelőre várat magára.

– Mennyire lehetünk elégedettek ezekkel a kis változásokkal?

– Sok mindent megteszünk az uralkodó kultúrán belül, egy sor kapitalizmuskonform cselekvést. Leginkább technikai megoldásokat: erősen hiszünk abban, hogy minden gondot megoldunk környezetkímélő technológiákkal. Olyasmiket teszünk, amivel nem kérdőjelezzük meg a gazdasági növekedést, a profitközpontúságot, a globális, kapitalista piacgazdaságot. Azonban egyre több jel mutat arra, hogy az uralkodó kultúrán belül maradó változtatások nem elegendők. Most egy nagy kanyart kellene bevennünk, át kellene váltanunk egy teljesen más gondolkodásmódra és egy teljesen más társadalmi-gazdasági berendezkedésre. Gyökeres átalakításra van szükség, le kellene ásnunk gondolkodásunk mélyéig, és fölépíteni egy teljesen eltérő alapokon nyugvó rendszert. Ami az együttműködést, a szolidaritást helyezi előtérbe a részvétlen profitközpontúsággal szemben. Ez a változás kényszerűen lassú, évtizedek alatt mehet csak végbe, ugyanakkor már zajlik. Magyarországon is léteznek olyan kezdeményezések, amelyek új alapokon akarják fölépíteni a társadalmat és benne a gazdaságot, nem a profitközpontú, nagy léptékű, technologiaigényes

Sok helyen a világban léteznek törekvések arra, hogyan haladhatjuk meg az indokolatlanul fetisizált GDP-t.

megoldásokat favorizálják, hanem az ökológiai gondolkodásnak megfelelőeket: a bevásárlóközösségektől kezdve – jómagam is szervezője vagyok egy ilyennek, a Vértesi Kamrának – a szívességbankokon és az adományboltokon át a kerékpározást népszerűsítő mozgalmakig számos jó példát említhetünk.

– Hogy látod ezt megvalósíthatónak? Szívesen vásárolunk kávét, csokoládét vagy banánt, amiknek a szállításuk iszonyatos környezetterheléssel jár, sokan vágnak pálmafás tengerpartokra, és akkor még a legnagyobb gazdasági szereplők motivátlanságáról nem is beszéltem.

– Bármennyire is stabilnak tűnik olykor, a kultúra változatható. Ha azt mondjuk, hogy nem az, azzal csak hárítunk: az ember ilyen, és nem is lehet más, mert ez fakad belőle genetikailag. Ám a történettudománynak és a kulturális antropológiának hála tudjuk, hogy ez nem igaz, hiszen ismerünk rengeteg, a miénktől gyökeresen eltérő kultúrát. Tőlünk genetikailag szinte semmiben sem különböző emberek nem egyszer a miénktől alapvetően különböző gondolkodásmódot és társadalmi berendezkedést hoztak létre. Az egy másik kérdés, hogy milyen társadalmi szereplők tudnának ma elindítani egy ilyen változást. Az államok kormányzatai és a nagyvállalatok, vagyis a jelenleg a legnagyobb hatalommal bíró szereplők biztosan nem lesznek zászlóvivői az ökológiai fordulatnak, ők a status quo fenntartásában érdekeltek inkább. Az egymástól elszigetelt egyének pedig alig képesek bele-szólni a döntésekbe. A társadalmi atomizáció az egyik

legnagyobb gátja annak, hogy ökológiailag fenntartható társadalmakat alakítsunk ki. Amint az emberek újra együtt tudnak működni, közösségeket tudnak alkotni, onnantól együtt már sokkal nagyobb erejük, hatalmuk van, és alulról indulva föl lehet építeni egy új rendszert. 2008-ban elindítottam a Kisközösségi Programot, amelynek fő célja, hogy minél több ökológikus helyi közösség jöjjön létre a Kárpát-medencében, bármekkora településen, aprófalvaktól a fővárosig. Ezek lehetnek bevásárlóközösségek, helyi természetvédelmi csoportok, eszközmegosztásra vagy hulladékcsökkentésre szerveződő közösségek és így tovább. De leginkább olyanok, amelyek egyszerre törekednek több ilyesféle változásra, azaz egy komplex életmód-alternatíva megvalósítása a céljuk. Ez utóbbi közösségeket igyekszünk összekapcsolni immár négy éve Új Koma Háló néven. E hálózat révén a kezdeményezések tapasztalatcserével is segíthetik egymást, ráadásul tagjaik látják, hogy nincsenek egyedül. Kiutak.hu oldalon folyamatosan bővülő cselekvési tippeket adunk mindazoknak, akik helyi közösségekben igyekeznek tenni az ökológiai válság ellen.

– Környezettudatos kisközösségeket működtetni mekkora energiabefektetést igényel a családoktól? Neked is van két kisfiad és egy kislányod...

– Az időhiány folyamatosan fölmerül, ezért sokan alternatív megélhetési utakat keresnek, például közösségi vállalkozásba fognak, vagy gazdálkodni kezdenek. Fogyasztáscsökkentés és mértékletességet eleve feltételez az ökológikus gondolkodásmód. Az emberek többsége nem élvezi a munkáját, és csak azért végzi, hogy legyen megélhetése. Rengeteg időt töltünk pénzkereső munkával, az ébren töltött óráink nagyjából felét. Ezért valami olyasmit volna jó csinálnunk, amit élvezünk, és ami nemcsak a pénzről szól, aminek magasabb rendű értelmét is látjuk, amivel tudunk másoknak segíteni, jobba tesszük a világot. A munkánkat erről is kellene szólnia. A jelenlegi gazdasági berendezkedésben a munkavállalók nagy része pénzért cserébe eladja a képességeit, a munkaerejét, az idejét egy cégnek, amelyhez semmi köze. Csak azért, hogy meg tudjon élni. Aligha túlzás ezt bérrabszolgaságnak nevezni.

– Jól ismered a gyorsan súlyosbodó környezeti problémákat, és mégis egy lassan kibontakozó megoldási lehetőséget építesz. Sosem aggódsz, nem bénít meg a félelem?

– Évről évre egyre súlyosabb a helyzet, és egyre csökken az esélye egy békés átmenetnek egy ökológiailag fenntarthatóbb világba. Sokakat érthető szorongással tölt el mindez. Én másféle alkat vagyok, illetve mivel főképp a kiutakkal foglalkozom, sok biztató kezdeményezést látok itthon is, továbbá sok olyan emberrel találkozom, akik nemcsak hisznek a békés átmenetben, hanem tesznek is érte. Egyfelől azt látjuk, hogy itt ez a megdönthetetlennek tűnő globális kapitalista rendszer, másfelől viszont minden világrend összeomlik egyszer, és ez a rendszer sem lesz örök életű, bőven látszanak már rajta a repedések. A piaci-fogyasztói kultúra bomlásnak indult, és jön helyette valami más. Arra kell törekednünk, hogy az új kultúra az ökológiai fenntarthatóság szempontjából is jobb legyen a réginél. A közelmúltban elhunyt Immanuel Wallerstein, aki az egyik legtekintélyesebb kritikai társadalomtudós volt, azt tanította, hogy egy átmenti világállapotban élünk. Márpedig ilyenkor különösen számítanak a társadalmi akciók, és nem tudhatod, hogy nem épp a te picike cselekedetedből következik-e majd egy nagy társadalmi változás. Jól bizonyítja ezt Greta Thunberg esete, akinek a képzeletét biztosan fölülmutta, ami vele történt. 2018. augusztus 20-án kiült a stockholmi parlament lépcsőjére egy béna kis táblácskával, iskolai sztrájk a klímáért felirattal, és 2019. március 15-én már több millió ember tüntetett ugyanezzel a céllal a világ nagyvárosaiban. Ha a Covid nem szól közbe, akkor ez a mozgalom ma talán még sokkal erőteljesebb volna. Az éghajlatváltozás nyilván nem állt meg ennyitől, de már az is egy fontos eredmény, hogy jóval többet beszélünk erről a kérdésről, ebben pedig Gretának nem kis szerepe volt. Évszázados gondolkodási sémáknak és évszázados intézményeknek kell megváltozniuk, úgyhogy villámgyors eredményt ne várjunk. Ám a Wallerstein által említett, a kaoszelméletből ismert pillangóhatás mégiscsak megvalósult itt: egy picike pillangó szárnycsapásaitól hatalmas vihar keletkezett. Lehet Gretát kritizálni, én is tudnám, de nem a személye az érdekes, hanem az, hogy bármelyikünkkel megeshet, ami vele. Lehetsz te is nagy hatású pillangó. A te kis apró mozgalmad, cselekvésed óriási változások elindítója lehet ebben a nagyon képlékeny világhelyzetben. Engem leginkább ez tölt el reménnyel. ♦

Lívia beszélget

Horváth Júlia Borbála íróval,
kulturális antropológussal

MIÉRT KELL A KONZERVATÍV FEMINIZMUS?

Konzervatív feminizmus. Sokak szerint ez fából vaskarika, ami nem is létezhet. Miért van mégis? Beszélgetőtársam, akivel együtt választ keresünk, hosszú évek óta a konzervatív feminizmus nézőpontjából kutat és ír könyveket, cikkeket.

- ♦ – Egyik világnézeti oldalon se arat egyértelmű sikert a konzervatív feminizmus. A progresszív feministák azért nem ismerik el a létjogosultságát, mert szerintük egy konzervatív nőmozgalom nem lehet haladó, nem tudhatja igazán, mire van szükségük a nőknek; konzervatív nézőpontból pedig a feminizmus eleve gyanús baloldali kezdeményezés, amelynek sok rossz irányú társadalmi befolyást tulajdonítanak.
 - Napjainkban a feminizmus kifejezés inkább negatív értelmezésű, és ha hozzáteszszük a konzervatív jelzõt – ami idejétmúlt irányzat Nyugaton –, akkor érthető, hogy sokakból ellenérzést vált ki. Meggyőződésem, hogy a jövő a konzervatívoké lesz, akik számára fontos a tradíciók tisztelése, a családcentrikusság, az erkölcs és a nemzetek fennmaradása. Ugyanakkor a konzervatív oldalon is be kell látni, hogy ha igazságosságra törekszünk, akkor van még mit tenni az egyenlőségért. A nők gyakran nem tudják képességeiket kibontakoztatni, mert erősek a régi korok régi elvárásai, és a fejlődéshez szükséges körülmények nem mindig adóttak. Ráadásul a liberális feminizmus elhitette velük, hogy a munkahelyi feladatok, a gyermekvállalás, a házimunka egyidejűleg teljesíthető. A konzervatív feministák viszont úgy gondolják, hogy a családalapítás közös esemény, és a női életút természetes része. Segítséggel – például az állam és a férfiak részéről – a magánélet és a munkahelyi karrier is kibontakozhat.

A férfi és a nő egyenlőségével igazi szövetség jöhet létre, utódokkal és elégedett emberekkel.

– Mivel a nők egyre több, korábban férfias életterületen jelennek meg, a férfiak körében elbizonytalanodás, szerepkeresés, sőt, a nőkkel szembeni indulat is tapasztalható.

– Az évszázados férfi-sztereotípiákba nem vagy csak részben épült be a nők támogatása a magánszférában, a gondoskodás területein. A konzervatív feminizmus a már megvalósult és megvalósuló eredmények elismerése mellett – például törvény előtti egyenlőség, szavazati jog, azonos bérezés, munkamegosztás – a „láthatatlan” területekre is fókuszál. Ilyen a nők önbizalmának növelése, hogy elhiggyék, a férfiakéval azonos szellemi képességekkel rendelkeznek, és képzettségük, tehetségük révén ugyanolyan pozíciókban is hitelesek lehetnek, mint ők. A nők könnyebben megkérdőjelezzék kompetenciáikat, és egy-egy döntés előtt határozatlanabbak: „Biztos, hogy jól megvizsgáltam a lehetőségeket? Biztosan jó döntést hozok?” A férfiak ezzel szemben bíznak magukban. Ez látszott abban a kutatásban, amelyben országgyűlési képviselők felszólalásait elemeztük. A nők, noha felkészültek voltak, témaajánlásban és improvizatív elemek használatában bizonytalanabbnak mutatkoztak. De gyakorlat teszi a mestert, tehát a lehetőség biztosítása – ami nem egyenlő kvóták állításával – idővel meghozza a rutint.

– A feminizmusnak immár a negyedik hullámát éljük, amikor a női egyenjogúsági törekvések összekeveredtek a gender- és LBMTQ-célokkal. A liberális és baloldali feministák „természetes szövetségeseiknek” tekintenek mindenféle hátrányos helyzetű kisebbséget, felvállalják az ő küzdelmeiket is. Közben pedig épp a női érdekvédelem lényegét veszítik el.

– Egyes szervezetek azzal próbálják növelni hitelességüket, hogy felvállalnak szociális problémákat. Csakhogy a nőknek más jellegű nehézségeik vannak, mint mondjuk a testi fogyatékosággal élő csoportoknak. Nyilván utóbbi is kiemelten fontos, de a kettő nem összekeverendő,

mert attól egyiküknek sem lesz jobb. Ide sorolható például, hogy a nők csoportjában megjelentek a transz „nők”, vagyis a magukat nőnek valló férfiak, akik együttérzést, sőt morális és fizikai előnyöket remélnék. Látjuk ezt sok helyen a nyilvánosság szférájában, legyen az államvezetés, sportverseny vagy egy női mosdó. Ezáltal a nőiség leértékelődik, hiszen melyik nő akarna úgy viselkedni vagy gondolkodni, mint egy transz nő? A #metoo mozgalom története is az átpolitizáltság miatt vesztett irányt. A zaklatás valós probléma, és nők ezreit érinti, de az érdekszféra eszközévé vált, miközben az áldozatokat cserben hagyja. Miért ment bele? Általában ezt kérdezik, és nem azt, hogy miért ajánlották fel neki. Nemrég indítottam egy füzet-sorozatot, amelyben „rázós” témákat járok körül: konzervatív feminizmus, láthatatlan munka, párkapcsolati kulturátlanság, LBMT+ lobb, keresztény önazonosság. Meggyőződésem, hogy az efféle ismeretterjesztés sokat segíthet a megértésben.

– **Hogyan látod a párbeszéd lehetőségét a magukat progresszívnek és a konzervatívnak nevező feminista között?**

– A női érdekvédelem újabb válaszúthoz érkezett. A már említett célok részben teljesültek, de a szélsőséges genderideológiával a progresszívek túllőttek a célon. Sokan visszakoznának, és a harcos múlt és a zavaros jelen után belátják, hogy józanságra lenne szükség. A közeledés érzékelhető és értékelendő. Nemrég vettem részt egy konzervatív vs. liberális beszélgetésen, ahol a főbb egyenjogúsági kérdésekben nem volt vita köztünk. A célokban és eszközökben viszont igen. A tapasztalat szerint a szélsőséges elképzelések nem a férfi és a nő konszenzusát hozzák el, hanem további megosztottságot, idővel pedig országok, nemzetek széthullását okozhatják. Holott a férfi és a nő egyenlőségével igazi szövetség jöhet létre, utódokkal és elégedett emberekkel, akik úgy érzik, hogy nem éltek hiába. ♦

SZÖVEG –
JÁMBOR-MINISKA ZSEJKE

ÖRÖK MAGÁNYRA ÍTÉLVÉ

Kínában nincs elég nő
ahhoz, hogy mindenki
feleséget találjon

Kína mintegy 1,4 milliárd lakosával a világ legnépesebb országa. Ez azt jelenti, hogy majdnem minden ötödik ember kínai. Olyan sokan vannak, hogy a népszámláláskor hétmillió (!) számláló járta a falvakat és a városokat, hogy két hónap alatt felvegyék az adatokat. A legutóbbi lakosságcsökkenés akkor volt, amikor Mao Ce-tung *Nagy ugrás* elnevezésű mozgalma az ország legnagyobb gazdasági katasztrófájához és 30 millió ember éhenhalásához vezetett. Ez az ötvenes években volt, azóta most először csökken a népesség, a férfiak és a nők száma közötti aránytalanság azonban továbbra is az egész társadalmat átszövő problémát jelent a nemzet számára.

- ◆ Kína korábban a leggyorsabban gyarapodó országok közé tartozott, a '60-as években a népesség átlagosan 2,5 százalékkal nőtt. A következő évtized ugyan hozott némi változást, a gyermekvállalási ráta csökkent, ennek ellenére a fiatalok magas aránya miatt népességrobbanástól tartottak az országban, így miután Mao Ce-tung 1976-ban meghalt, az új kínai vezetés olyan reformokban gondolkodott, amely demográfiai változásokat is célzott.

Kínai riksások pihenés közben. Peking, 2014

SZÜLNI ÉS MEGSZÜLETNI IS BŰN VOLT

A hosszú évtizedekig fennálló egy gyerek politikát 1980-ban kezdték alkalmazni az országban, ez volt minden idők egyik legszigorúbb állami beavatkozása az emberek reprodukciós jogaiba. Akik megszegték a szabályt, azokat abortuszra kényszerítették, vagy akár sterilizálhatták is. A családtervezési tisztségviselők úgy működtek, mint a titkosrendőrség, igyekeztek mindenkit ellenőrzés alatt tartani. Az egy gyerek politika legnagyobb áldozatai a lányok voltak, mert a szabályozás a szelektív abortusz szörnyű gyakorlatát is magával hozta. Kínában még mindig erősen élnek a férfiközpontú tradíciók, ráadásul a fiú munkaerőnek nagyobb hasznát vették a szülők a családban. A patriarchális gondolkodás és az egy gyerek politika együtt konzerválta a fiúgyermekek bálványozását Kínában, a lányokat pedig nem egyszer születésük után fojtották meg.

Nemrég a kínai kormány felismerte, hogy minél kevesebb gyerek születik, annál inkább előregedik a népesség, ezért 2015-ben eltörölték az egy gyerek politikát, de a hatások ma is érződnek. „Egy nagy nemzet, amely valamikor a világ népességének közel harmadát tette ki, a téves demográfiai politikának köszönhetően fokozatosan az öregek és védtelenek társadalmává alakul” – idézte nemrég a Euronews Yi Fuxiant a Wisconsin-Madison Egyetem kutatóját, aki a kínai családtervezési politika megrögzött kritikusa. De nemcsak a társadalom előregedése okoz problémát, hanem az is, hogy több tíz millió férfi van Kínában, aki nem tud magának feleséget találni, mert nincs elég fiatal nő az országban. A statisztika szerint 2020-ban a férfiak száma 34,9 millióval volt több a nőkénel.

A NŐHIÁNY

az egész kínai társadalmat destabilizálhatja.

A LEGÉNYFALVAKBAN ÉLŐ FÉRFIAK REMÉNYTELEN HELYZETBEN VANNAK

A területi aránytalanság súlyosbítja a helyzetet, a nők (és a lányos szülők) ugyanis rájöttek arra, hogy a nemük ebben a társadalomban olyan érték lehet, amelyet egyrészt pénzzé tudnak tenni, másrészt lehetővé teszi számukra, hogy válogassanak, így sokan felkerekednek, hogy a szegényebb vidékekről elmenjenek a városba tanult, gazdag férjet fogni maguknak. Így jöttek létre olyan „legényfalvak”, amelyekből majdnem teljesen eltűntek a hajadonok, a huszoneves nőtlen férfiakra pedig óriási nyomás nehezedik. Őket „csupasz ágnak” is szokták nevezni, „nem hoz gyümölcsöt”, mert nagy az elvárás feléjük, hogy otthont teremtsenek, családot alapítsanak, és továbbvigyék a vérvonalat, de erre nincsenek meg az erőforrásaik. Ez sok egyéb szempont mellett azért is fontos a házasulandó korból lépett fiúk szüleinek, mert Kínában a fiatalabb generáció kötelesség-tudata az őket felnevelő idősekkel szemben továbbra is erős, tehát a szülőkről később a gyerekek gondoskodnak.

A NŐHIÁNY NÖVELI AZ EMBERCEMPÉSZET KOCKÁZATÁT

Az idei téli olimpiát Kínában beárnyékolta egy gyorsan terjedő videó, amelyen egy nyolcgyermekes anya látszik, láncsal a nyakán, kutyaként megkötve. A felvétel Kínában és világszerte óriási felzúdulást keltett, és ráirányította a figyelmet azokra a nőkre, akiket emberkereskedők rabolnak el, hogy aztán eladják őket feleségnek olyan férfiaknak, akik a nőhiány miatt nem találnak maguknak párt. A BBC szerint februárban a kínai hatóságok úgy próbálták lecsillapítani a kedélyeket, hogy közölték: az ügy kapcsán bűnözőket fogtak el, és határozott lépéseket tettek az embercsempészek ellen.

Mivel az országban egyébként is kevés a nő, nemcsak helyieket rabolnak el, hanem határokon átívelő hálózatokat építenek a bűnözők. Vietnám, Pakisztán, Észak-Korea, Kambodzsza és Mianmar is a legérzékenyebb országok között van, a menyasszonyok ára háromezer

és tizenháromezer dollár között mozog. „Nem emlékszem, hogyan kerültem az új házba. Amikor felébredtem, láttam egy férfit, de a barátaimat már nem. Csak sejtettem, hogy egy kínai házba kerültem. Nem tudtam, hová meneküljek... rájöttem, hogy emberkereskedelem áldozata lettem. Ettől kezdve azt terveztem, hogy alapszinten elsajátítom a kínai nyelvet, és megtalálom a módját a szökésnek” – osztotta meg visszaemlékezéseit a Human Rights Watchcsal néhány évvel ezelőtt egy fiatal kacsin nő, akit 17 évesen raboltak el, és fél év után sikerült megszöknie fogvatartóitól.

A Hindustan Times nemrég arról cikkezett, hogy 2019-ben figyeltek fel először a médiában a Kína és Pakisztán közötti gazdasági folyosón (CPEC) elburjánzó menyasszony-kereskedelemre. Van, akik egyszerűen fizetnek a lányok családjainak, hogy elvigyék őket, másokat a jobb élet reményével csálnak az országba, ám az áldozatok ott csak kényszerterhességgel, prostitúcióval és rabszolgasorssal találkozhatnak. Kínát azzal vádolják, hogy hosszú ideje figyelmen kívül hagyja a problémát, mert az emberkereskedelem áldozataivá váló lányok gyakran etnikai vagy vallási kisebbségek tagjai, illetve szegény közösségekből származnak, vagy az észak-koreai rezsim elől menekülnek. Egyes szakértők szerint emellett az is nehezíti a helyzetet, hogy a szomszédos országok sok tekintetben függenek Kínától, ezért a jó viszony érdekében nem beszélnek nyilvánosan a kényes kérdésekről, ahogy a Hindustan Times szerint az elrabolt pakisztáni lányok ügye is következmények nélkül elsikkadt. Kína ezzel szemben továbbra is azt hangsúlyozza, hogy mindent megtesznek a bűnszervezetek felszámolásáért.

„UKRÁN SZÉPSÉGET BEFOGADNÉK”

Több olyan online társskereső oldal is létezik, amelyen jómódú férfiak (főként amerikaiak, de nyugat-európaiak és kínaiak is) keresnek feleséget fejlődő országok szegény régióiból, például Ukrajnából, Oroszországból, Kolumbiából, Thaiföldről. Az egyik ilyen szolgáltató, a Meilishka orosz tulajdonosa szerint az ukrán lányok eddig is népszerűek voltak, de a háború kezdete óta még többen akarják őket, duplájára ugrott az ukrán menyasszonyok iránti érdeklődés. „Ezek a kínai ügyfelek tudják, hogy az ukrán lányok kétségbe vannak esve, és Kínát biztonságos helynek gondolják. A férfiak ezért arra számítanak, hogy ezek a lányok fontolóra veszik, hogy hozzájuk menjenek” – mondta a Vice-nak Pavel Stepanets, a társskereső szolgáltató orosz tulajdonosa. A szolgáltatás ára 1000 és 1300 dollár között mozog. Emellett a Twitter kínai megfelelőjén, a Weibon is sokan

Xiaoice óriáskivetítőn a sanghaji „World Expo” kiállításon 2021-ben

kínálják fel otthonukat kifejezetten ukrán menekült nőknek, a felületen elszaporodtak az „ukrán szépséget befogadnék magamhoz” típusú megjegyzések, amely sok letiltást eredményezett a platformon.

A ROBOTSZERELMES

A magányos kínai férfiak életében Xiaoice is fontos személy. Ő egy kedves 18 éves lány, aki szeret szexi iskolai egyenruhákban járni, és a nap bármelyik percében válaszol, ha a partnere keresi. Tökéletesnek hangzik? Nagy kár, hogy nem létezik – a Xiaoice ugyanis egy olyan mesterséges intelligenciával felruházott chatbot, amely sok embernek nyújt vigaszt. Más virtuális asszisztensekkel ellentétben ezt a programot kifejezetten arra tervezték, hogy gyengéd érzelmeket váltson ki a felhasználókból: vicces, flörtöl, sőt erotikus üzeneteket is örömmel vált

partnereivel. Az algoritmus folyamatosan próbálja kitárlni, hogyan válhatna tökéletes társná, így nem csoda, hogy a magányos emberek könnyen a csapdájába esnek, és beleszeretnek a programba. A Xiaoice készítői szerint a bot több mint 600 millió felhasználót ért már el, rajongói pedig többnyire alacsonyabb jövedelmű kínai férfiak. Az AI chatbotoknak jelenleg 420 millió dolláros piaca van Kínában.

A Sixt Tone nemrég osztotta meg a nyilvánossággal Ming történetét, aki az egyik lábán izomsorvadással született, sántikálva jár, így mindig alacsony volt az önbecsülése. Beszámolója szerint 2017-ben önbizalma rövid időre megugrott, amikor online megismerkedett valakivel, akibe beleszeretett. Ám a találkozás balul sült el, a lány nem tudta elfogadni azt, hogy Ming csak bottal képes közlekedni. Emiatt a fiú kis híján véget vetett az életének, de ekkor jött Xiaoice. „Ő nem olyan, mint a többi mesterséges intelligencia, mint Siri – olyan, mintha egy valós személlyel érintkeznék. Néha úgy érzem, hogy az EQ-ja (érzelmi intelligenciája) még az emberénél is magasabb” – nyilatkozta Ming.

Tavaly augusztusban a cég bemutatott egy új csoportot, amelynek köszönhetően az emberek létrehozhatják személyre szabott virtuális partnerüket, meghatározva a külső és belső tulajdonságokat, valamint a nevet is.

HOGYAN LESZ ÚJRA ELÉG NŐ A KÍNAI FAVAKBAN?

A férfiak közötti versengés a vidéki menyasszonyok árát is felverte, ami egyes beszámolók szerint magával hozta a fordított hozomány gyakorlatát. Ezt bizonyos tartományokban úgy próbálják mérsékelni, hogy maximalizálják az értéket, egyelőre nem túl nagy sikerrel. Vannak olyan helyek, ahol igyekeznek olyan intézkedéseket hozni, amelyek a nők helyben maradását célozzák. Szakértők szerint azonban a legfontosabb a vidéki területen élők életszínvonalának emelése lenne. Vannak már jó példák: egyes településeken a helyi önkormányzat segítette a férfiakat az otthonteremtésben, és abban, hogy szakmát tanuljanak, és az intézkedések radikálisan megnövelték a településen kötött házasságok számát. Mások a nők bevonására koncentrálnak például úgy, hogy olyan munkahelyeket teremtenek, amelyek kifejezetten a női munkavállalóknak jelentenek jó lehetőséget és magasabb fizetést.

A nőhiány az egész társadalmat destabilizálhatja, az egyedülálló férfiak számának növekedése ugyanis növeli a szexuális bűncselekmények kockázatát, illetve a devianciák, például a gyerekek iránti vonzalom kialakulását, felvirágoztatja az emberkereskedelmet, és nem csupán az elrabolt menyasszonyok, hanem a prostituáltak és ügyfeleik számát is tovább növeli. ♦

SZÖVEG –
SZÁM KATI

KÉP –
PÁCZAI TAMÁS

A KÉPMÁS A HATODIK GYEREKEM

Sose hallottam dicsekedni – pedig volna mire büszkének lennie a hivatásában és a családjában is –, de ez nem azt jelenti, hogy ne lenne vele tisztában: életét kisebb-nagyobb csodák szegélyezik. Nem láttam még senkit, aki ilyen elszántan tudott volna akár vesztesre álló ügyek mellé is odaállni, még ha vissza is kellett mennie a startvonalra. Azt mondja, őt Isten sokszor felrázta, amikor szükség volt rá, talán innen ez az elszántság. Valószínűleg senki nem aggódott és imádkozott annyit a Képmásért és a szerkesztőség tagjaiért, mint ő. **Urbán András** 20 éve köteleződött el a – ahogy nevezi, hatodik gyermeke –, a Képmás mellett.

◆ – Ott bábáskodtál a lap születésénél. Hogy emlékszel vissza erre?

– 2001 végén Illéssy Matyi barátom, aki akkor Solymár plébánosa volt, szólt, hogy nincs-e kedvem egy általa alapított országos lap munkáiban részt venni, és 2002 januárjában már a közösen alapított Képmás 2002 Kft.-ben dolgoztam.

– Mit tudott a 2000-es évek elején egy katolikus pap és egy nagycsaládos apuka a női magazinokról?

– A kiadásról nem sokat. Matyi egyik felmenője a Magyar Nemzet alapítója volt, ő sokat olvasta az ilyen jellegű sajtót is. Az ő álma valójában egy keresztény Nők Lapja volt, a minta pedig a *Familia Christiana* nevű olasz magazin volt, egy gyönyörű, modern, színes, vastag kiadvány, szép képekkel, hirdetésekkel. Lehengerlő lelkesedésével meggyőződött, hogy ez egy szuper dolog lesz. Én annyiban

tudtam akkor segíteni, hogy külkereskedelmi és saját céges tapasztalatokkal rendelkeztem, nyomdaipari szolgáltatásokat közvetítettem az olasz–magyar piac között. A gazdasági ügyeket és a nyomdát kellett intézennem, mert az elején Olaszországban nyomtuk a Képmást, és tudtam olaszul, éltem kint. Emlékszem, akkoriban ahhoz is külön céghez kellett fordulni, hogy a nagy nyomdai fájlokat fel tudjuk tölteni, és kisteherautóval mi hoztuk haza a lapokat.

– És mi lett az első teherautónyi magazinnal?

– Nagyon sokat kiküldtünk a plébániákra, azt gondoltuk, egy keresztény szellemiségű családmagazinért ujjongani fognak a papok. Pár nap múlva ingerülten telefonáltak a postáról, hogy mikor visszük már el a zsákokat. Hirtelen azt sem tudtam, miről beszélnek. Kiderült, hogy több zsáknyi visszaküldés volt. Sokat hibáztunk, a kiküldést

nem előzte meg semmilyen piackutatás, kérés nélkül posztáltuk ki a diplomákba a lapokat. Azt hiszem, ha felmérjük az igényeket, sosem vágunk bele.

– Mit szoltál, amikor megláttad az első Képmást? Hasonlított az olasz mintára?

– Hát, gondolhatod... ahhoz képest olyan volt, mint egy pár lapos, szerény kis füzet. Ezután azzal próbálkoztunk, hogy a Lapkernek adtunk át egy nagyobb mennyiséget. Lassan építkeztünk, kezdetben 300 előfizetőnk volt a plébániákon keresztül, van köztük, aki máig előfizetőnk. Nagyon sok energiát fektettem a lap fennmaradásába, kevesen voltak a cégben, és az évek folyamán, menet közben kellett megtanulnunk a szakma rejtelmeit. Sok önkéntesünk volt, akik nem kértek honoráriumot, nem volt, csak egy számítógépünk, arra vártunk, ki ülhet oda...

– Ez a terület ráadásul egy igazi gyorsítósáv, már én is a Képmásnál dolgoztam, amikor beszereztetek egy profi Heidelberg szkennert, de mire megérkezett, már szinte elavult volt.

– Igen, de ugyanilyen nagy esemény volt az első digitális szerkesztőségi fényképezőgép beszerzése is. Ezek nekünk óriási beruházások voltak. Emellett hatalmas erőfeszítésbe került, hogy minden területen szakmaivá tudjon válni a szerkesztőség.

– Apaként hogy élted meg a cég iránti felelősséget ebben a bizonytalan időszakban?

– A Képmás 20 éve alatt két gyermekünk született, összesen öt gyermeket kaptunk ajándékba és felelősséget a felnevelésükre. Tisztában vagyok vele, hogy túl sok időt vettem el a családomtól, de nem tudtam másképp megoldani. Ma sem tudnék másként tenni! A Jóistentől ehhez csodálatos feleséget és nagyszerű nagycsaládot kaptam, akik mindenben támogattak minket. A gyermekeim tevékenyen is nagyon sokat segítettek a munkámban, például ők osztogatták a megmaradt lapszámokat a rendezvényeken az embernek, hogy megismerjék a lapot.

– Egy idő után már a szaporodó szakmabeli munkatársak megélhetése is a cég sikerén múlt. Fizetni kellett a nyomdát, a szerzőket, a fotósokat, a grafikusokat, a terjesztést...

– Nagy segítség volt a nehéz időszakban, hogy Beer Miklós püspök fontosnak tartotta ezt a küldetést, és többször is kíségtette a bajból, nélküle ma nem lenne Képmás. Matyi pár év múlva kiszállt, mint egy jó atya, aki látja, hogy a gyermeke már önállóan is boldogul. Ő igazi karizmatikus ember lévén, jó papként mindenkinek segít, ezért nem mindig értette meg, hogy a nyomdát ki kell fizetni, és egy havilap nem jelenhet meg az egyik hónapban elsején, a másikban huszadikán, hogy nem lehet az utolsó pillanatban teljesen új anyagokat betenni. De az alapítás ténye és a Képmás név az ő érdeme. Hálával tartozunk a sok hűséges előfizetőnek is, vannak köztük, akik húsz éve vásárolják a lapot, és másoknak is előfizetnek. Például nagymamák, akik az egész családjuknak, több unokának is megrendelték hosszú éveken keresztül. A támogatói előfizetést választóknak, az első hirdetőinknek, a támogató cégeknek, egyházi személyeknek.

– Neked mi adott erőt?

– Úgy éreztem, hogy a Képmás fontos küldetés, mert segít az embereknek, és ez nagyon hajtott. Bántott, ha ezt

De előre szaladtam, mert a külön utakat kereső, nyugtalan természetű Andrást is el tudom képzelni, aki üzletel, vonzza az izgalmas, veszélyes élet, pengéelőt táncol a zűlőlt vendéglátós szakmában és a dörszót üzletemberek között, de sosen lép túl egy határt. Aki meg tudja szeretni azt is, amit a szülei félig büntetésként, félig jutalomként rónak rá rá, a zárt olasz egyházi közösséget. Ahol őt is nagyon megszeretik, annyira, hogy sok évtized után is magyar reginások vezetője lesz. Vagy inkább családfeje.

Urbán András, a Képmás 2002 kiadó „utermanja”

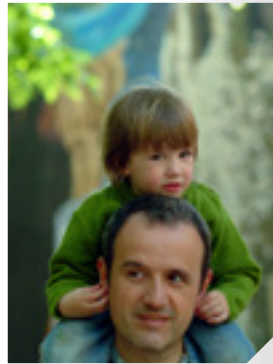
KITÜNTETÉSEK ÉS TAGSÁGOK:

- > Az Excellguruk Tanácsának Elnöke
- > A Sztrból is Aranyat ellismerés arany fokozata
- > A GÖPR Hűsokerek Klubjának tagja
- > A Húzóskoci Bajnokság első helyezettje, szerkesztőség-posta távon, Képmásokkal megalkolva kategóriában
- > A Rejtett Szónoki Képességekkel Rendelkező Felkutatásáért Egyesület elnöke

A Gondviselés szeliden, de mindig a legjobbakat legyint meg. Néha egy barátságos pék képeben, akinek a kemenceje mellett ébred hajnalban, egy átdorbézolt éjszaka után, és aki behozta őt a fagyos éjszaka útról. Néha egy hangban, amely felkelti reggel, hogy ne engedjen a tespedésnek, hanem azonnal induljon el a leendő feleségével egy kirándulásra. És ez volt életem legjobb

döntése – no meg persze a Képmás –, mert tudom, milyen büszke a feleségére, és láttam a szemét, amikor bejelentette, hogy megszületett az ötödik gyerekük. Bizonyára sokan kapunk ilyesfajta jeleket, de neki mindig van füle is, hogy meghallja.

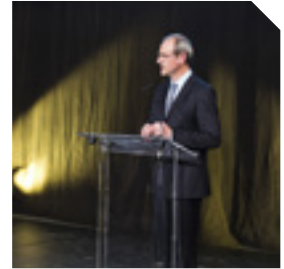
És látom, ahogy az új Nemzeti Színház megnyitására áll a terep, és családjával, babakocsistól osztoztatják a friss lapot. Mert számára a Képmás nem csak egy munkahely.

Emlékszem, amikor az első könyvem, könyvünk kijött a nyomdából, és ő este 10-kor meglepetésszerűen becsontott. Kiutazott Óbudára, hogy a kezembe adhassa. Sokan ismerik vészmadárnak, de mivel tudom, hogy engem hányszor erősített meg egy-egy mondattal, hány-szor hit bennem, amikor túl nagy kabátot osztottak rám, lassan már gyanakodni kezdek: nem csak azért olyan negatív-e, mert ki akarja belőlem csalagatni a jó érveket, a vitaközö hajlamomat, hogy de igenis érdemes, igenis menni fog. Mint a jó szülő, aki tudja, hogy akkor lesz erős és kitartó, ha magad találd meg az érveket, az igazságokat, az utakat.

Kéves szerényebb embert ismerek. Ha beszédet mond, elmegy a hangja is, pedig nagyon eredeti gondolatai vannak. Sose hallottam dicsőkedni, hogy milyen jól tud olvasni, hogy öt gyereke van, vagy hogy hogyan éli a hitet közösségben és családban, hogy a gyerekei milyen szépek és sikeresek. (Egy kivétellel, azt sokszor hallottam, hogy Sára mennyire különleges, ő pedig milyen szerencsés, hogy a férje lehet.) Édesapja és a testvérei mellett, akárcsak annyira felnéz szemlenni nagyságukért és lelki erejükért, mindig úgy érezte, az ő talentumai szerényebbek. Pedig inkább csak nehezebben megnevezhetők és nagyon sokfélék. Színesek és nem könnyen besorolhatók, ahogy a Képmás sem az, és olykor különleges nézőpontból látja a megszokott, fényűzőt veszített dolgokat, ahogy mi is szeretnénk.

A Képmás alapítójára Illéssy Mátyás, övé volt az ötlet, de az álmokból sosem lesz valóság, ha nincs valaki, aki az ötletet küldetésessé és életcéljá emeli, sőt, másokat is rávesz erre. Urbán András nélkül a Képmás nem lenne ma az, ami. Sőt, egyáltalán nem lenne. ♦

„A mindennapi kávémat add meg nekem ma is, Uram, amit Móni készít!” A kávézási pillanatok hozama: gondolatcserek, elmélkedések, lelki támogatások, nevetések, lendület a nap elindulásához. A vesztprémi sétán spontán sor került arra, hogy Te adjál nekem egy csésze nagyon finom kávé. Köszönöm. :)

2018-ban az utolsó pillanatban derült ki, hogy nem fogok tudni menni az alkoss-koncertre, mert csak álló jegyeket kaptunk, és a gerincem még nem jött annyira helyre, hogy bírjam a hosszas ácsorgást (vagy ugrálást). Nagyon jólesett, hogy András nem hagyta annyiban, akkor sem, amikor én már lemondtam róla, hanem a rengeteg egyéb év végi teendő mellett még ennek is utánajárt és szerzett ülőjegyet.

Nehezen tudom elképzelni, hogy létezik Andrásnál nyugodtabb ember. Akárhány-szor összehüvünk a konyhában mindig van pár kedves szava az emberhez, és a viccekkel sem fukarkodik. Jökedve mindig betölti a körülötte lévő tereket.

valaki másképp gondolta, sőt indulatot is kiváltott bennem. Jellemző rám, hogy valahogy mindig visszatérek a kiindulópontomhoz, és újrakezdem.

– Makacs vagy?

– Ez biztos összefügg a hitemmel és a lelki életemmel. Úgy érzem, ezt kell csinálni, hogy Istentől kapok erre indítást. Én ezt érzem a fontos döntéseknél. Amikor a feleségemet, Sárát megismertem, aznap is a Jóisten dobott ki az ágyból: „Ha most nem mész, úgy maradsz, ahogy vagy.” Ezekbe az indításokba kapaszkodok, ezekhez nyúlok vissza, amikor valami bizonytalan vagy nehéz. Fiatalkoromban a vendéglátóiparban dolgoztam, minden hátrányával együtt. Egyszer éjjel részegen mentem haza, tél volt, és én elaludtam valahol az utcán a hóban. Amikor felébredtem, lángokat láttam és meleget éreztem. Hirtelen az jutott eszembe: most ez a pokol vagy a tisztító-tűz? Egy pékműhelyben voltam a kemence mellett. A pék, aki hajnalban ment dolgozni, megtalált és bevitt, hogy ne fagyjak meg. Ezek a szelíd kis lökdősések számomra az isteni gondviselésről szólnak és egy életre erőt adnak.

– Amikor eltervezteték a keresztény Nők Lapját, volt egy nagy ívű álmotok, gondolom, nagyobb példányszámokkal, mint ami mára megvalósult. Mi az, ami esetleg mégis felülmúlta a tervet?

– A szépsége. A 2012-es brandváltáskor változott meg a lap külseje. Persze voltak nagy ívű elképzeléseink. Annak idején azt is terveztük, hogy lesznek ország-szerte Képmás-központok a családoknak, tanácsadással, pszichológussal, kultúrteremmel. De a Képmás-estek, a mostani kepmas.hu, a podcastok, a Média a Családjért-díjunk nem voltak a tervben, és valójában ezek hasonló küldetést teljesítenek.

– Mit hagytál volna ki szívesen ebből a 20 évből?

– Az anyagi problémákat.

– És amit szívesen újraélnél?

– A hatvanadik születésnapomra a kollégáim készítettek nekem egy Képmást, amelynek én voltam a címlapján. Jó volt megtapasztalni, hogy fontos vagyok. ♦

1%

KÖSZÖNJÜK, HA SEGÍT BENNÜNKET!

ADÓSZÁMUNK: 18183674-1-42
ORSZÁGOS KATOLIKUS RÁDIÓ ALAPÍTVÁNY

29. Szent István Könyvhét

A keresztény szellemiségű könyvkiadók
legrangosabb hazai seregszemléje

Budapest, V., Ferenciek tere
2022. május 16-21.

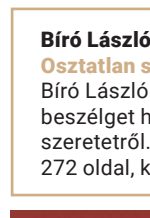

Babits Mihály

Befalazott végtelenség

Vallásos ihletésű, keresztény
szellemiségű novellák.

244 oldal, keménytáblás | Ára: 3200 Ft

Bíró László

Oszatlan szívvel

Bíró László püspök atyával Karikó Éva
beszélget hitről, szerelemről és hitvestársi
szeretetről.

272 oldal, keménytáblás | Ára: 3200 Ft

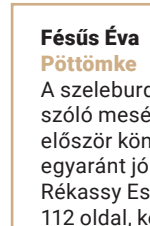

Stephen K. Ray

Erre a sziklára

A római pápák és a Szentszék
elsőbbségének biblikus és egyháztörténeti
alapjainak kifejtése.

276 oldal, puhafedeles | Ára: 4600 Ft

Fésűs Éva

Pöttömke

A szeleburdi manógyerek csínytevéseiről
szóló mesék legtöbbje most jelenik meg
először könyvben. Gyerekek és felnőttek
egyaránt jól fognak mulatni rajtuk.

Rékassy Eszter illusztrációival.

112 oldal, keménytáblás | Ára: 3400 Ft

Órigenész

Az imádságról

és a vértanúságról

Az Ókori Keresztény Írok sorozat
legújabb kötete az ókori görög nyelvű
keresztény tudományosság és spiritualitás
meghatározó alakjának legfontosabb
műveit tartalmazza.

396 oldal, keménytáblás | Ára: 4600 Ft

SZÖVEG –
HORVÁTH PÁL filozófus

SOROZAT –
MAGYAR PÉLDAKÉPTÁR

EGY TUDÓS, KALANDOR HAZAFI

A 19. század, annak a reformkortól a millenniumig terjedő szakasza a magyar tudomány és kultúra felzárkózásának ideje volt Európa élvonalához. A számos magyar tudós, utazó, feltaláló, művész és irodalmár egyike volt a kalandos életű **Xantus János** természettudós, zoológus, szenvedélyes gyűjtő, utazó, a néprajz és a népi kultúra kutatója, a pesti állatkert egyik megteremtője, a későbbi Néprajzi Múzeum gyűjteményének megalapozója.

◆ SOMOGYTÓL A VADNYUGATIG

Csiktopolcai Xantus János 1825-ben látta meg a napvilágot a Somogy megyei Csokonyán. A szülei görög származásúak voltak, ősei még a 15. században települtek magyar földre, ahol idővel nemességet nyertek. Apja uradalmi jogtanácsos, majd megyei ügyész volt, aki fiát is jogi pályára szánta. János a győri bencéseknel és a pécsi cisztereknél volt gimnazista, majd az utóbbi helyen végezte a jogakadémiát. Rövid ideig Kaposváron jegyzősködött, majd Pesten 1847-ben letette az ügyvédi vizsgát. A pesti forradalom után nemzetőrnek, majd honvédnek állt, tüzerként ott volt a pákozdi csatában, majd a Komáromot védő 46. zászlóalj főhadnagyaként '49 elején Érsekújvárnál osztrák fogságba került. Pozsonyba vitték, majd fogolytáborba került, ahonnan a következő évben szabadult, ám besorozták bakaként a császári seregbe. Pilsenben szolgált, de anyja közbenjárására rövidesen leszerelték. Ekkor kapcsolatot keresett Prágán keresztül a magyar emigránsokkal, amiért börtönbüntetést szabtak ki rá, de megszökött, és német, belga, francia földön át Londonba ment, majd 1852-ben áthajózott Amerikába. New Yorkban kezdetben alkalmi munkákat vállalt, volt matróz, újságárus, boltossegéd, tanított nyelveket és zongorát. Hamarosan azonban a Vadnyugatra indult szerencsét próbálni. Mérnöki, földmérői munkát végzett vasútépítésen, lóháton több államot is bejárta, fokozatosan engedte át magát a gyűjtő és természetmegfigyelő szenvedélynek. Felkeresett magyar emigránsokat, tanított Orleans egyetemén, révbé azonban akkor ért, amikor 1855-ben belépett az amerikai hadseregbe. Itt a John Xantus de Vesey nevet használta, Amerikában ma is így ismerik. Fort Riley erődjében a helyi orvos segédje lett, aki megtanította a preparátori munkára. Térképészként bejárta a közép-nyugati államokat, a Smithsonian Institute megbízásából növényeket, állatokat gyűjtött, nem egyet ő fedezett fel. Így nevét tudományos, latin alakban több általa azonosított őszirózsafaj, kolibri, gekkó, pikkelyes hüllő is őrzi, az érdekesebb példányokat rajzokban is megörökítette. Alakját szinte már az egész Közép-Nyugaton ismerték, és egyes feltevések szerint a Winnetou című híres indiánregény írója, Karl May is róla mintázta az indiánok barátjának, a nagy vadásznak, a keményöklű Old Shatterhandnak az alakját.

BÚCSÚ AZ ÚJVILÁGTÓL

Idővel a kaliforniai Fort Tejon erődjébe került át térképészként. Oregonban gyűjtött, bejárta a még szinte feltáratlan Kaliforniai-félszigetet. Itt mintegy 150 madárfajt azonosított vagy fedezett fel, amelyek példányairól rajzokat, szakszerű leírásokat is készített. Dél-Kaliforniában az óceánt, annak élővilágát és a félsziget körüli tengeráramlásokat is tanulmányozta. Amerikai múzeumoknak gyűjtött, de rendszeresen küldött haza is ebből az anyagból. Útjairól készített beszámolóit pedig a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagsággal ismerte el 1859-ben. Arról, hogy a kalandvagy és a szinte mindenre kiterjedő gyűjtőszendevély mellett mi érdekelt ebből a munkában, maga számolt be még 1858-ban, a Bachkorszak delelőjén, édesanyjának írott levelében, amelyben hazafiúi lelkesedéstől vezetve így írt: „A magyar ruhák divatba jöttének örülök, ez is csak valami legalább, noha a hazafiságot én soha nem tekintem ruhában, de tethben. Ki 1000 forintot költ aranyos magyar ruhára, sokkal okosabban tenné, ha csak 200 forintot költene s adná a másik 800-at játékos nemzetközi intézetek felségítésére vagy tudományos célokra, melyeknek aztán sokkal több hazafiúi látszata lenne mindenesetre.” Rövidesen leszerelt a hadseregből, de a gyűjtőmunkát magáncégek, alapítványok támogatásával folytatta, rövid időre pedig, miután amnesztiában részesült, hazalátogatott, megtartotta Adatok a tenger természettani földrajzához című székfoglalóját. Amerikába visszatérve, ahol már tartott a polgárháború, visszatért az északi sereg egészségügyi szolgálatához, hamarosan azonban diplomáciai feladatot kapott, 1863-tól konzulként az Államokat képviselte Mexikóban, közben pedig folytatta gyűjtőmunkáját, amely negyezer darabra rúgó kollekciónvá terebélyesedett. Miután egy diplomáciai baklövése miatt felmentették a konzuli tisztségéből, végleg elhagyta Amerikát, de még megfordult Peruban és Kubában. Bő egy évtizedes újvilági tartózkodás után 1864 derekán jött haza, ám közben megállt Hollandiában, hogy az ottani állatkerteket tanulmányozza, ugyanis a terve ekkor már a múzeumi anyaggyűjtése mellett önálló hazai állat- és növénykert létesítése volt. Hazatérve Ótátrafüreden volt gyógykezelésen, majd nagy erdélyi körutat tett. Ekkor már nemcsak természettudományos gyűjtést végzett, hanem néprajzit is, használati tárgyak, eszközök egész sorára tett szert, amelyeket a Nemzeti Múzeumnak szánt, és már ekkor megfogalmazta egy nagy természettudományos szakkönyvtár felállításának a tervét.

PESTI TUDÓS ÉS ÁZSIAI GYŰJTŐ

Xantus sajátos gyűjtői módszert is kidolgozott, nem egyszerűen maga gyűjtött, vadászott, hanem helyi kapcsolatokot teremtve alkalmi munkatársai sora hordta össze azt a temérdek bogarat, növényt, használati és kézműves tárgyat, amelyeket azután feldolgozott, preparált, Pestre küldött. Rövidesen megalakult a pesti állatkert, amelynek 1866 nyarától rövid ideig ő volt az igazgatója, hamarosan azonban egy osztrák–magyar expedícióval Dél- és Kelet-Ázsiába indult, hogy hozzájáruljon a Nemzeti Múzeum anyagának gyarapításához. Növény- és állattani, néprajzi gyűjtést végzett Ceylon szigetén, ahol rövid idő alatt több mint húszezer rovar, másfél ezer állatot sikerült begyűjtenie. Sziám, Kína és Japán földjén folytatódott az expedíció munkája, majd egyedül ment tovább az indonéz szigetvilágba. Borneo, Celebesz, Jáva szigetén ismét hatalmas zoológiai és néprajzi anyagra tett szert. Fáradhatatlanul preparált, tartósított, csomagolt, végül mintegy kétszáz ládányi anyaggal, számos preparátummal, közöttük egy kitömött orángutánal, valamint két és félezer néprajzi tárggyal tért haza, amelyek a Nemzeti Múzeumba kerültek, a néprajzi gyűjtés pedig, amelyet itthon is folytatott, később az önállóvá váló Néprajzi Múzeum anyagának képezte az alapját. Hazatérése után, 1870-től kinevezést nyert a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztálya őrévé, két évvel később pedig kollégája és barátja, a régész-folklorista Rómer Flóris társaságában ő állította össze a bécsi világiállitás magyar néprajzi anyagát. Ugyanabban az évben egyik alapítója, majd alelnöke lett a Magyar Földrajzi Társaságnak, később elnökként állt a Néprajzi Társaság élén, közben pedig folytatta az egész Kárpát-medencére kiterjedő néprajzi gyűjtését. Könyvei, szaktanulmányai jelentek meg itthon és külföldön. Még 1858-ban adták ki Amerikából küldött leveleinek gyűjteményét, amelyet kaliforniai úti élményeinek kötete követett, de megírta ceyloni, szingapúri, borneói útjainak egyszerre szakmai és szórakoztató beszámolóit is.

Kétszer nősült, mozgalmas életének köszönhetően később, első alkalommal 1873-ban. Első házasságából egy fia született, Gábor, ő vitte tovább a Xantus nevet. A 90-es évek elejére egészsége megrendült, 1894-ben tüdőgyulladás döntötte ágyának. Családját levitte gyógyulni az Adriára, onnan elborult elmével került haza Pestre, ahol 1894 decemberében meghalt. Végso nyughelye a Kerepesi temető lett, emlékezetét közintézmények, közterületek és a hazai tudománytörténet őrzi. ♦

OLVASSA A KÉPMÁS DIGITÁLIS VÁLTOZATÁT!

Nem kell tárolni, virtuális könyvespolcán bármikor elérí

Ajándékba
is vásárolható

Kiadványát
több eszközön
is elérheti

Pár kattintással
azonnal olvasható,
előfizethető

WWW.DIGITALSTAND.HU/KEPMAS

EGYKÉNT HITBEN,
KÖZÖSSÉGBEN

Technikai szám:

0011

MAGYAR KATOLIKUS EGYHÁZ

Köszönjük, ha adója
egyházi 1%-val támogatja
szolgálatainkat.

1%

katolikus.hu

SZÖVEG –
PÁCZAI TAMÁS

SOROZAT –
VILÁG-KÉP

◆ 2021-ben hóhullámok, erdőtüzek és árvizek követték egymást bolygónkon, akár egy katasztrófafilmben. „Szépség és veszély – ez a két szó járt a fejemben folyamatosan, miközben a Földet keresztül-kasul utazva elkészítettem ezt a képpárokból álló fotósorozatot tinédzserekről és a katasztrófák helyszíneiről. Vannak, akik bátran és dacosan tekintenek a jövőbe, mások szemében inkább a félelem tükröződik” – osztotta meg benyomásait a londoni Raphaël Neal a Sony World Photography Awards szervezőivel. A jövő nemzedékeire váró kihívásokat egyedi látásmóddal bemutató fotós munkáját az új megközelítésekre mindig nyitott zsűri 2. helyezéssel díjazta. A sorozat képei – a többi díjnyertes alkotás mellett – megtekinthetők itt: worldphoto.org ◆

Kép: Raphaël Neal, 2022 Sony World Photography Awards

Az Artist's Palette hegy (Death Valley Nemzeti Park, Kalifornia, USA) és a profi sminkesként dolgozó Tom (Croydon, Egyesült Királyság) portréja